

πρωτ. ΤΙΜΟΘΕΟΥ Α. ΧΡΗΣΤΟΥ

Χωριό μου Όμορφο Καμιαρικένιο
ΑΣΗΜΟΧΩΡΙ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ

ΤΟΜΟΣ Α'

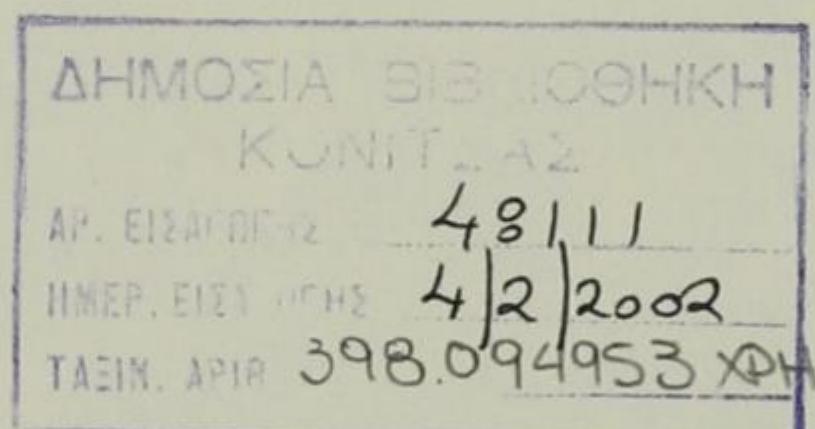
ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΣΗΜΟΧΩΡΙΤΩΝ ΑΤΤΙΚΗΣ "Η ΠΡΟΟΔΟΣ"
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΑΥΤΟΤΕΛΟΥΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ

ΑΘΗΝΑ 2001

© Πρωτ. Τιμόθεος Α. Χρήστου
Χαράς 16 και Ήρας,
141 21 Ηράκλειο Αττικής
Τηλ.: 28.25.738

Σύλλογος Ασημοχωριτών Αττικής «Η Πρόοδος»
Βουλγαροκτόνου 40, Αθήνα 114 72
Τηλ.: 64.50.884

ΤΙΜΟΘΕΟΣ Α. ΧΡΗΣΤΟΥ

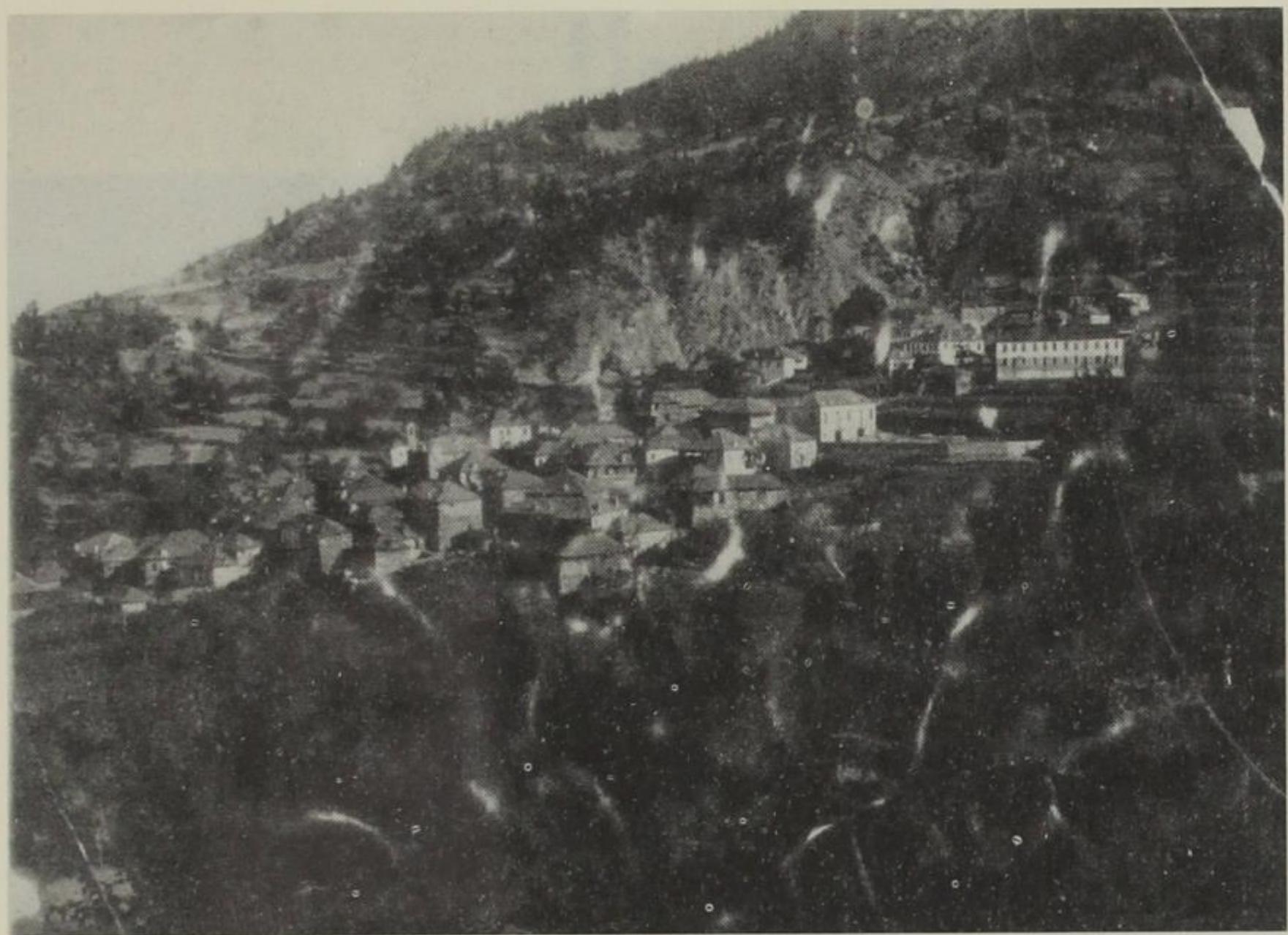
Κωδ. Εγκ.: Ι024

ΑΣΗΜΟΧΩΡΙ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

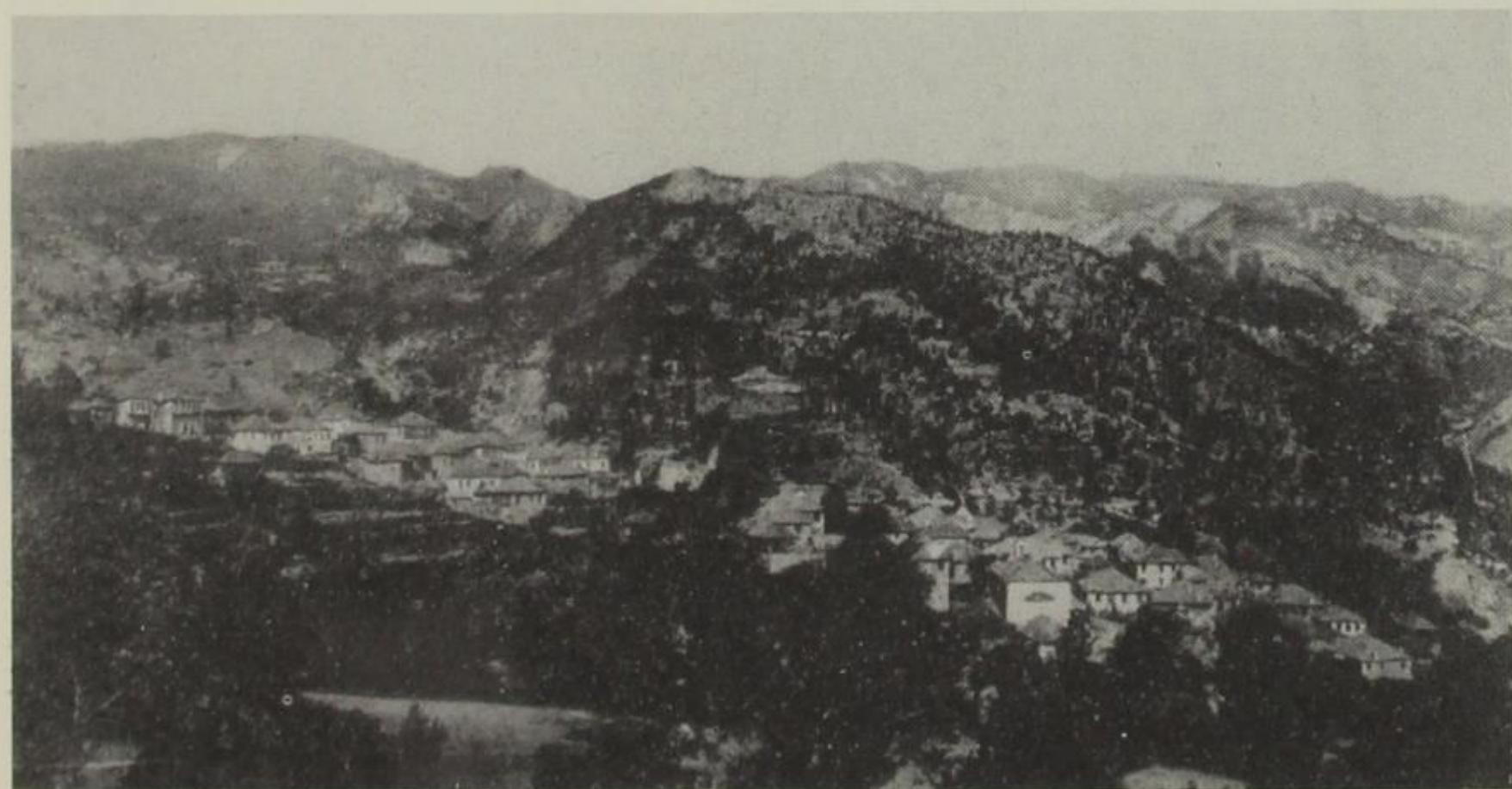
Χωριό μου όμορφο
καμαρωμένο...

ΤΟΜΟΣ Α'

ΑΘΗΝΑ 2001

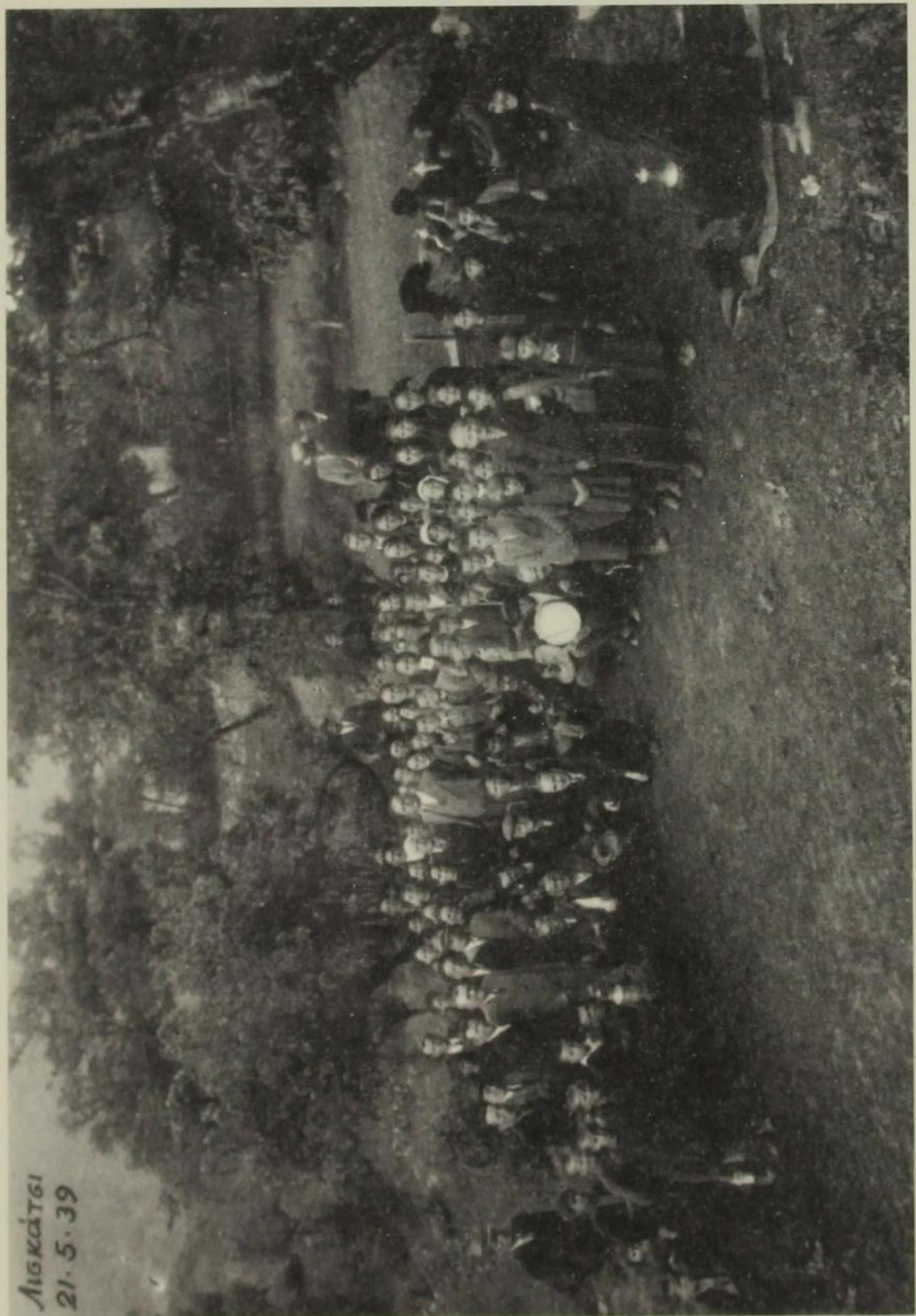

Προπολεμικό Ασημοχώρι με το Σχολείο και το Γιωτέικο σπίτι σαν στρατώνας.

Πανοραμική άποψη Ασημοχωρίου προπολεμικώς.

Αιγαίοι
21. 5. 39

21-5-1939.
Γλέντι στο
αφπελι
του
παπα -
Γιάνη,
πάνω στις
«Ράχες».
Τα έξοδα
τα έκαναν
όλα οι δύο
αδελφοί
Στεργέοι,
Κώστας
και
Χρήστος,
που
ήλθαν
από την
Αμερική.

Ένα νέο βιβλίο για το χωριό μας

Σ αράντα ολόκληρα χρόνια ο Ασημοχωρίτης πρωτοπρεσβύτερος Τιμόθεος Χρήστου σύναζε σαν τη μέλισσα την ιστορική και λαογραφική γύρη του Ασημοχωρίου, προκειμένου να συνθέσει το ανά χείρας γλυκύτατο μέλι και να το παραδώσει στις νεότερες γενιές.

Εργάστηκε με τέχνη και υπομονή όλα τα χρόνια ως εξαίσιος ιστοριογράφος και λαογράφος, αξιοποιώντας την κάθε πηγή και το κάθε στοιχείο που έπεφτε στα χέρια του, μέσα στις ατέλειωτες αναζητήσεις του. Στράφηκε στα αρχεία της Εκκλησίας, της Κοινότητας, μίλησε με παλιούς γέροντες και γερόντισσες, κατέγραψε γεγονότα και μαρτυρίες, περισυνέλεξε σπάνιες φωτογραφίες, συμβουλεύτηκε με ακρίβεια τα προσωπικά του βιώματα και τις μνήμες από το «όμορφο και καμαρωμένο χωριό του».

Πέρα δε από τα ιστορικά και λαογραφικά στοιχεία που συγκέντρωσε, κατέγραψε γενεαλογικούς πίνακες, τοπικά δημοτικά τραγούδια, ανέκδοτα, τοπωνύμια, το πρώτο κτηματολόγιο του Ασημοχωρίου, τους τίτλους κυριότητας των βουνών μας και πολλά άλλα ενδιαφέροντα στοιχεία για να κλείσει τον πρώτο τόμο της εργασίας του με ποιήματά του για το χωριό, αποστάγματα όλα της μεγάλης του αγάπης για το γενέθλιο τόπο.

Με μεγάλη ευθύνη ο Σύλλογός μας, ως καλός μελισσοκόμος, παρέλαβε την ακριβή αυτή κυψέλη και αφού επεξεργάστηκε το πολύτιμο περιεχόμενό της, το διαθέτει με απέραντη χαρά στους Ασημοχωρίτες. Στους μεν παλαιότερους για να ευφραίνονται, στους δε νεότερους για να γνωρίσουν βαθύτερα τη γενέτειρα και στους μεταγενέστερους για να βρίσκουν πίσω τους στηρίγματα, έτσι ώστε να βαδίζουν σταθερότερα προς το μέλλον.

«Ανέβηκα στους ώμους των προγόνων μου για να οραματιστώ το μέλλον», γράφει ο Αϊνστάιν.

Ευχαριστούμε θερμά τον πρωτοπρεσβύτερο Τιμόθεο Χρήστου για τη μεγάλη του προσφορά. Να είναι σίγουρος ότι το όνειρο της ζωής του, οι κόποι του δεν θα πάνε χαμένοι. Θα παίξουν καταλυτικό ρόλο στη γνώση και την ιστορική συνέχεια του «όμορφου και καμαρωμένου χωριού μας».

**ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΣΗΜΟΧΩΡΙΤΩΝ ΑΤΤΙΚΗΣ
«Η ΠΡΟΟΔΟΣ»**

Σαν πρόλογος...

Σαν πρόλογο του βιβλίου αυτού, αντιγράφω τα όσα έγραψε ο π. Διονύσιος Τάτσης στους χωριανούς με την έκδοση του πρώτου τεύχους του περιοδικού «ΑΣΗΜΟΧΩΡΙ» το 1977· αντί περιοδικό γράφω βιβλίο:

«Χωριανέ μου,
τούτο το βιβλίο που κρατάς στα χέρια σου είναι δικό μας. Φέρει το όνομα του χωριού μας και επιδιώκει την επικοινωνία μας. Βλέπεις, το αγαπημένο μας χωριό δεν μπόρεσε να μας κρατήσει στην αγκάλη του. Σκορπιστήκαμε σε όλα τα μέρη του κόσμου. Άλλοι στο εσωτερικό της πατρίδος και άλλοι στο εξωτερικό. Αυτό το σκόρπισμά μας στα ξένα χώματα οπωσδήποτε μας δίνει πολλά υλικά αγαθά. Βρισκόμαστε, όμως, μπροστά σε έναν φοβερό κίνδυνο: Να ξεχάσουμε τον τόπο μας και να απαρνηθούμε τον εαυτό μας. Να χάσουμε τις παραδόσεις μας, τα ήθη και έθιμα του χωριού μας, την ταυτότητά μας. Για τον λόγο αυτό είναι πλέον επείγουσα ανάγκη να βρούμε ένα τρόπο ενημερώσεως και επικοινωνίας, να πετύχουμε ένα σύνδεσμο μεταξύ μας, να θυμηθούμε τα παλιά, να πονέσουμε τα τωρινά, να φροντίξουμε για τα μελλοντικά. Πρέπει να ζωντανέψει μέσα μας η αγάπη μας για το χωριό, να πυρακτωθεί η νοσταλγία μας, να ξυπνήσει το ενδιαφέρον μας για τον τόπο μας, να δεθούμε περισσότερο οι χωριανοί...».

Πρεσβύτερος Διονύσιος Τάτσης

Το βιβλίο αυτό συνοδεύει και δεύτερο που θα αναφέρεται στο Ναό της Παναγίας (κτίσιμο, έσοδα, έξοδα, χρέη χωριανών, από το 1868 μέχρι το 1900). Στο βιβλίο αυτό υπάρχει πληθώρα πατριδογνωστικών στοιχείων και η συγκινητική παρουσία και συνομιλία των παππούδων του χωριού μαζί μας. Είναι πολύτιμη συμβολή στην ιστορία της Γενέθλιας Γης μας. Συμπεριλαμβάνει κατάστιχα δεκάτης (1890), πωλητήρια γράμματα, σερούτια, ομόλογα, απομνημονεύματα του Βασιλάκη Γιαννούλη και όσα παρέμειναν από το βιβλίο αυτό που διαβάζετε.

Ο άνθρωπος δεν ζει μονάχα με τα υλικά αγαθά. Στην κατοχή δεν υπήρχαν άρρωστοι, γιατί δεν είχαμε τι να φάμε. Ο άνθρωπος έχει ανάγκη και πνευματικής τροφής. Το σήμερα εξαρτάται από το χτες. Εάν αποκοπούμε από τις ρίζες μας κινδυνεύουμε να χάσουμε την ταυτότητά μας, όπως γράφει ο π. Διονύσιος...

Τ. Χρήστου

Στην αξέχαστη
εξαδέλφη μου
ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

«Κι αν η ζωή σπερέψει δεν τελειώνει·
γαλάζιος τους προσμένει ουρανός»

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Η ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΤΟΥ

Το αρχικό όνομα του χωριού μας **Ασημοχώρι** ήταν **Λεσκάτζι**. Μετά μετετράπη από την προφορά των κατοίκων εις **Λεσκάτσι** (ον) και κατέληξε εις **Λισκάτσι** ή **Λιεσκάτσι**. Το -τζ είναι προφορά βυζαντινή. Η μετατροπή τού λε εις λι ίσως είναι προϊόν της διαλέκτου της επαρχίας μας, της οποίας το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό είναι το άτονο ε και αι να προφέρεται κατά κανόνα ως γιώτα (Χατζηδάκις), π.χ. **Λεσκοβίκι-Λισκοβίκι, Εζερός-Ιζερός**. Έτσι το **Λεσκάτσι** είναι πιθανόν να κατέληξε εις **Λισκάτσι**, αν και ο λόγιος δάσκαλος **Χριστόδουλος Πανταζής** προτιμούσε το πρώτο όνομα.

Σύμφωνα με την αβασάνιστο επικρατούσα παράδοση, το χωριό ονομάσθηκε **Λεσκάτσι** από τη σέρβικη λέξη **λέσκα** που σημαίνει **λεφτοκαρυά** (τσοκαργιά, φουντουκιά). Λίγες τσοκαριές έχομε στις Ντέτσε και στους δύο χειμάρρους αριστερά και δεξιά του Αγίου Αθανασίου. Επίσης τα χωριά **Λεσνίτσα** (Βρυσοχώρι) βλάχικα **Λιάσιντσα, Λιασκοβέτσι** Ζαγορίου, **Λεσκοβίτσι** Φλωρίνης που μετονομάσθηκε **Λεφτοκαρυά** έχουν προέλευση σλαβική και ερμηνεύονται λεφτοκαρυά. Ο **Κώστας Κρυστάλλης** στα «**Μελετήματα**», σελίς 332, γράφει ότι η ρίζα του ονόματος της **Λεσνίτσης** - λέσι - είναι αλβανική, απαντώσα και εν τω Αλεσίω της Ιλλυρίας (Αλβανίας). Τόσο όμως η λέξη λεσνίτσα δσο και οι κάτωθι αλβανικές έχουν σλαβική προέλευση, όπως τα χωριά που συγγενεύουν με την ονομασία του χωριού μας, **Λεσκοβίκι, Λέσνια** (ο), **Λεϊκάτσι, Λεσνίτσα**.

Η ερμηνεία των ανωτέρω ονομάτων σε λεφτοκαρυά (λέσκα) είναι παρμένη από τη σερβοκροατική διάλεκτο, η οποία και το χωριό το ονομάζει σέλλο που σημαίνει κομμάτι, σέλλιο, εδάφιο εκ του οποίου ο-

νομάζεται και η **Σέλτση**, δηλαδή μικρό χωριό. Όμως από ότι έρευνα που έκανα σε Έλληνες που γύρισαν από Τσεχοσλοβακία, Σερβία, Πολωνία και από ένα λεξικό πολωνοελληνικό που έχω και ένα ελληνοτσεχοσλοβάκικο, διαπίστωσα ότι η λέξη λις ή λες ή λας θα πει **δάσος** εκ του οποίου και οι λέξεις δασώδης, λεσίστι, δασάρχης - λεσνίτζ, δασικός - λέσνι (άρα στη Λεσνίτσα υπήρχε έδρα δασικού και στο Λέσνο δασικός υπάλληλος). Επίσης λίτσκα λέγεται το μέρος, το κομμάτι ή χωριό που είναι δασωμένο· στα τσεχοσλοβάκικα και στα πολωνικά ή ρώσικα **τσιτάτο** θα πει χωρίο, εδάφιο, κομμάτι γης. Επομένως η λέξη **λίτσκα** και με προσθήκη το **τσι** γίνεται **Λισκάτσι** που σημαίνει δασοχώρι. Επίσης στα πολωνικά **τσιτάτο** θα πει χωρίο και λας ή λες δάσος. Άνετα θα μπορούσαμε να ερμηνεύσουμε το Λισκάτσι σε δασοχώρι, όπως το ονομάζει αυθόρμητα και ο π. **Διονύσιος Τάτσης** στο βιβλίο του για το χωριό. Μπορεί να έχει πάθει και μικρή παραφθορά ή σύντμηση η λέξη Λισκάτσι, όπως οι Ζηκουλέοι κατέληξαν εις Ζουκλέοι, οι Νουτσάδες ή Μήτσηδες εις Μτσιάδες. Επίσης η λέξη Βόλος προήλθε εκ της λέξεως Ιωλκός-Γωλκός-Γώλος και κατέληξε εις Βόλος.

Την άποψη ότι **Λισκάτσι** θα πει **δασοχώρι** την υποστηρίζω ανεπιφύλακτα.

Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΜΑΣ ΥΠΟ ΣΛΑΒΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ

Το **Λισκάτσι** υπήρχε και προ της τουρκοκρατίας. Το μαρτυρεί το σλαβικό του όνομα και τα τοπωνύμια. Οι Σλάβοι ορμώμενοι αρχικώς από το Δούναβη κατέβηκαν στα Βαλκάνια και έκαμπαν επιδρομές κατά των Βυζαντινών, οι οποίοι τους ονόμαζαν σλαβινούς ή σκλάβους (δούλους, αιχμαλώτους) και κατέληξαν εις Σλάβους. Ήταν νομάδες ορεσίβιοι και κτηνοτρόφοι, όπως οι βλάχοι, ελάχιστα γεωργοί και καθόλου έμποροι και τεχνίτες. Ακολουθούντες τις κοιλάδες των ποταμών (Ζωράτες, Γκρεμποστάνες) και τα χορτολίβαδα των βουνών (Ιζερός) ήρχοντο κατ' αρχάς ως ενοικιαστές των βουνών και ζούσαν ειρηνικά με τους κατοίκους, εάν υπήρχαν. Το Βυζάντιο ως μειονότητα τους παρείχε κάποια αυτονομία έναντι στρατιωτικής υπηρεσίας σε καιρό ανάγκης. Άλλωστε τα ορεινά μέρη ήταν για το Βυζάντιο "τα άγραφα" τα οποία εφύλαττον φρουροί με τις οικογένειές τους. Όταν όμως ήθελαν να κάμουν μόνιμη κατοχή των βουνών ή δεν επλήρωναν το ενοίκιο, τους έδιωχναν.

Αρχική εμφάνιση σλαβικών νομάδων έχομε από τους πρώιμους μεσαιωνικούς χρόνους, δηλαδή από το 540 μ.Χ. μέχρι του 9ου και 14ου

αιώνος, οπότε οι Τούρκοι κατέλαβαν τα Γιάννενα το 1430 μ.Χ. Κατά τον 7ο αιώνα αυξάνουν οι διεισδύσεις στα Βαλκάνια και από του 8ου αιώνος εγκαθίστανται μονίμως στα ορεινά ως υποτελείς του Βυζαντίου. Κατά τον 13ο αιώνα οι Σέρβοι ίδρυσαν το μέγα σερβικό κράτος με αρχηγό τον **Στέφανο Νεμάνια** με πρωτεύουσα τα Σκόπια που περιελάμβανε το Δυρράχιο μέχρι την Αχρίδα και από τον Στρυμόνα μέχρι τη Θεσσαλία και την Ήπειρο. Το κράτος αυτό ήκμασε επί Ζουμπάνου (Τζιομπάνου) **Στεφάνου Δουσάν** (1331-1335), ο οποίος ονομάστηκε το 1346 "Τσάρος και αυτοκράτωρ των Σέρβων και Ελλήνων" όταν το Βυζάντιο κατέρρεε. Το 1345 κατέλαβε την Καστοριά και το μεγαλύτερο μέρος της Μακεδονίας και Ηπείρου. Τότε εγκαθίστανται στην Ήπειρο και στρατιώτες Αλβανοί που υπηρέτησαν το Στέφανο Δουσάν και έλαβαν γεωργικές και κτηνοτροφικές εκτάσεις από αυτόν. Η εχθρική στάση των Σέρβων άρχισε κυρίως από της εμφανίσεως του Στεφάνου Νεμάνια προς τον οποίο διεξήγαγε αγώνες μακρούς ο Μανουήλ ο Κομνηνός.

Και η γειτονική Αλβανία είχε την τύχη των ελληνικών επαρχιών. Το 640 μ.Χ. εισέβαλαν Σερβοκροάτες στην Αλβανία και με μερικές διακοπές κυριάρχησαν μέχρι το 1360, ενώ γύρω στα 861 οι Βούλγαροι είχαν καταλάβει τα νότια τμήματα της Αλβανίας και την Ήπειρο μέχρι της Χειμάρρας. Γι' αυτό και η Βόρειος Ήπειρος έχει πολλά τοπωνύμια και χωριά με σλαβικά ονόματα, τα περισσότερα όμως των οποίων υπάρχουν στο σημερινό πολωνικό λεξικό.

Οι Σλάβοι δεν επεδίωξαν να εφαρμόσουν την τακτική των Τούρκων με διωγμούς και αλλαξιοπιστίες, εφ' όσον και αυτοί ήταν χριστιανοί, αλλά συνθηκολόγησαν και είχαν φιλικές σχέσεις, αισθανόμενοι τους εαυτούς τους μειονεκτικούς έναντι των Ελλήνων και αντί να εκπολιτίσουν εκπολιτίζοντο. Πολλοί από αυτούς απερροφήθησαν από τον ντόπιο πληθυσμό - όπως συνέβη κυρίως στην Αλβανία - άλλοι εξεδιώχθησαν. Το πόσο παρέμειναν στην Ήπειρο δεν είναι εξακριβωμένο. Κατά τους μεν παρέμειναν 200 χρόνια και κατά τους δε 400 χρόνια. Ερχόμενοι οι Σλάβοι από τη Δυτική Μακεδονία ή την Αλβανία στην περιφέρειά μας θα υπήρχαν τα χωριά μας τα οποία θα είχαν ελληνικά ονόματα και τα μετέτρεψαν εις σλαβικά, όπως **Λεσκάτσι** (Λις-Λας), **Ίσβορο** (Χιονώδης), **Βούρμπιανη** (εκ της λέξεως βέρμπα = ιτιά), **Τούρνοβο** εκ της πολωνικής λέξης *teren* που σημαίνει έδαφος που σέρνει.

Το τοπωνύμιο του χωριού μας **Ζουμπάνι** μάς πείθει πως ο φύλαρχος ή ζουμπάνος (σήμερα προφέρεται τζιομπάνος), κτηνοτρόφος σλάβος, δεν κατώκησε στο σημερινό χωριό, αλλά έστησε το κονάκι

του στο Ζουμπάνι μας που έχει ξηρό κλίμα και πανοραμική θέα. Ο Ζουμπάνος αυτός θα ήταν αρχηγός πολλών κτηνοτροφικών νομάδων (πατριών) και όλες μαζί απετέλουν την Ζουμπανίαν, που ενέμετο τα βοσκοτόπια όλης της περιφέρειας μέχρι το Σμόλιγκα και το χωριό Ζουμπάνι της Δυτ. Μακεδονίας που άρχιζε άλλη ζουμπανία.

Σλαβικές λέξεις στο Λισκάτσι έχουμε πάρα πολλές όχι βουλγάρικες αλλά σέρβικες και ιδίως πολωνικές, όπως είναι και τα τοπωνύμια του χωριού: Χουγιάζω, τσέργα, στάνη, σέμπρα, σαλός, ρούχο, πλιάτσικο, οβορός, ντόμπρος, μπράτιμος, μουντό, μολίτσα, κουνάβι, κοτέτσι, κουλιάστρα, κόκορας, κλίτσα, ζουλάπι, δραγάτης, βαένι, αστρέχα, σοποτάω, ζούλα, σβάρνα, καρούτα, καρβέλι, τσέλιγκας, τσοπάνος, ζούζουλο, γκουσταρίτσα, γκούσια, βρυκόλακας, βίτσα, βελέτζα, άχτι, παγάνα, τζαντύλα, ρούχο, μπομπότα, σαρμανίτσα, μπουμπούκι, σλίβε (σύλβα), κόσα, γκρλο = λαιμός (γκιρλώθηκα), τσούπο, τσουράπια, μπάμπω, γριτζιάλαβος, γκο(α)ρίλα, σίτα, τσιόκνα (τσιόκαρα), ζιάμπας (βάτραχος), γκορτσιά, στρούγκα, τσεκούρι, σοφίτα, βυσινιά, μπαλκόνι, ντούντα, ντουμάνι, φλανέλα (φανέλα), τορός, τόρπα (τρουβάς), μούρβες, μούσγγα, κόφα, καλαμπούρι, μπρίκι, κουμπούρι, φούρια (φουριόζος), γκρόπα, έζιος (σκαντζόχοιρος), κιόσκι, κούβετ (γκουβάς), κουμουλο (κουμούλιασε), λέβος (αριστερός), ναντέτι (φουσκωμένος), όντρους (κίνηση, θα πάρω τα όντρα), ογκνίσκο (ογνίστα), μπεκάς (μπεκάτσα) κ.λπ. Επίσης, τα σλαβικά τοπωνύμια του χωριού είναι τα εξής: Βιρός (βρος), Ιζερός, Γκρεμποστάνη, Ζωράτες, Ζουμπάνι, Μότσιαλη, Ντέτσε, Όρλα, Σιάδα, Σιούμος, Σελλιά, Στρούγκες, Τρεπηνίτσες, Μπούρντα (Μπρούντα), Κηπαρίκου, Λαζινιές, Κάμενικ, Γκόλιο.

Πολλές σλαβικές λέξεις και τοπωνύμια σλαβικά εδόθησαν έμμεσα στους κατοίκους και από τους Αλβανούς, οι οποίοι εξομοιώθηκαν με τους Σλάβους, ως φεουδάρχες κι αυτοί, ιδίως από τον 14ον αιώνα μ.Χ. Αυτό συνέβη και με τους βλάχους, οι οποίοι συνέζησαν πολλά χρόνια με τους Σλάβους και από τον 9ον αιώνα κατέβηκαν στην Πίνδο.

Η σλαβοποίηση των τοπωνυμιών και ιδίως των χωριών της περιφέρειάς μας και της Ηπείρου, Μακεδονίας και Θεσσαλίας γενικότερα δεν είναι μόνο αποτέλεσμα της παρουσίας των Σλάβων και βλάχων, αλλά και της Αρχιεπισκοπής Αχρίδας, στην οποία υπήγοντο και η Επισκοπή Κορυτσάς, Γρεβενών, Καστοριάς, εις την οποία υπήγοντο το Λισκάτσι, οι Χιονιάδες και τα χωριά της Καζά (επαρχίας) Κολώνιας πριν εξισλαμισθούν. Κατά τον καθηγητή του Πανεπιστημίου της Βιέννης κ. **Κλ. Νικολαΐδη** ο Ιουστινιανός ο Μέγας που κατάγονταν από

την Αχρίδα ίδρυσε το 535 μ.Χ. ομώνυμο Αρχιεπισκοπή με έδρα τη γενέτειρά του και της έδωσε μεγάλη δικαιοδοσία. Έτσι η Βόρειος Μακεδονία, η Αλβανία με την Ήπειρο, όπου υπήρχαν Σλάβοι εκχριστιανισθέντες και ορισμένοι επίσκοποι και Μητροπόλεις υπήχθησαν στην Αρχιεπισκοπή Αχρίδας και η διοίκησή της έγινε ανεξάρτητη από το Πατριαρχείο.

Για να αποδείξουν δε εις το Πατριαρχείο ότι κάποιο μέρος είναι σλαβικό, δεν χρειάζονταν παρά να αποδείξουν ότι το μέρος αυτό έφερε σλαβικό όνομα. Για θρησκευτικούς λόγους ο αρχιεπίσκοπος Αχρίδας, έδωσε σλαβικά ονόματα, ιδίως σε χωριά, και τοπωνύμια για να αποδείξει ότι σλαβικός λαός είναι στη δικαιοδοσία τους και να δικαιολογηθούν. Αυτή είναι η αφετηρία του εκσλαβισμού των ελληνικών τοπωνυμιών. Πάντως το ότι η **Αχρίδα** είναι γενέτειρα του **Ιουστινιανού**, η οποία ονομάσθηκε **Νέα Ιουστινιανή**, είναι ιστορικό δημιούργημα για λόγους πολιτικούς, κατά τον ΙΒ' και ΙΓ' αιώνα (Λεξικό Ελευθερουδάκη).

Η ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΟΥ ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΥ

Ο **Αραβαντινός** στη «Χρονογραφία της Ήπείρου», έκδοσης 1856, γράφει τα συμβάντα από της γεννήσεως του Χριστού μέχρι το 1854. Διά την επαρχία Κολώνιας (Ερσέκα) στην οποία υπήγετο και το **Λισκάτσι** μαζί με τις **Χιονιάδες**, γράφει ότι «είναι χώρα της Μακεδονίας γειτνιάζουσα τη Ήπείρω κατά την Εορδαίαν χώραν, ενοικουμένη προ τινών εκατονταετηρίδων υπό αγρίων Αλβανοτούρκων, οίτινες πριν του Αλή Πασά υπήρξαν αδιάλειπτος μάστιξ των περιοίκων Χριστιανών, και των δι' αυτής αναποφεύκτως ηναγκασμένων, ίνα διέρχονται από της Ήπείρου εις Μακεδονίαν. Οι νυν Κολωνιάται την αυτήν σχεδόν διάθεσιν και τάσιν των προγόνων των δεικνύουσι πολλάκις τιμωρηθέντες σκληρώς. Η Χώρα αυτή διοικείται υπό Μουδίρου (διοικητού, καϊμακάμη) εξαρτωμένου παρά του ηγεμόνος της Ρουμελίας. Συνορεύει ΝΑ μετά της Κονίτσης, Δ μετά του Σκρεπαρίου, ΝΔ μετά της Δεσνίτσας και ΒΔ μετά της Γκιόρτζιας (Κορυτσάς). Τα χωρία της, όσα εκ Τούρκων καθ' ολοκληρίαν ενοικούνται, εποπτεύοντο, ότε ελάτρευον οι κάτοικοι τον Χριστιανισμόν υπό του αρχιερέως της Καστοριάς και εκ των σωζομένων και περικλειομένων εις την δικαιοδοσίαν της 27 χωρίων, δύο μόνα υπό μόνων χριστιανών ενοικούμενα, διέπονται ήδη υπό του αρχιερέως της Βελλάς, την τέχνην της οικοδομίας επαγγελλομένων», (υπονοεί το Λισκάτσι και τις Χιονιάδες αν και το πρώτο

χωριό ανέδειξε μάραγκούς). Χάριν της περιεργείας επισυνάπτομε και τον στατιστικό πίνακα της Μακεδονικής ταύτης χώρας (της Κολωνιας) σελ. 89.

Γλώσσα	Χωρίον	Οικογένειαι	Χριστιανοί	Μητροπ. Βελλάς
Ελληνική	Χιονιάδες	31	»	»
Αλβανική	Λεσκάτζι	24	»	»

Ο Αραβαντινός, λοιπόν, δεν αναφέρει ότι το Λισκάτσι υπήρχε και προ της τουρκοκρατίας. Αναφέρει όμως ότι υπήγετο αρχικώς στη **Μητρόπολη Καστοριάς** και μετέπειτα στη **Μητρόπολη Βελλάς**. Από το αρχείο της Μητρόπολης Καστοριάς θα μπορούσαμε να αποκομίσουμε σημαντικές πληροφορίες για τους παλιούς Λισκατσίτες (γάμοι, ονόματα κ.λπ.) αλλά δυστυχώς τούτο κάηκε ή μάλλον κατεστράφη από άγνοια ή αμέλεια. Το 1934 επεσκέφθη για έρευνα των αρχείων ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης **Αντώνιος Σιγάλας** και ερεύνησε μόνο τα γραφεία της ενοριακής επιτροπείας Κοιμήσεως Θεοτόκου, το συμβολαιογραφείο **Θεοδώρου Κόντου** και βρήκε αντίγραφα διαθηκών και άλλων επισήμων εκκλησιαστικών εγγράφων του 1875-1888 μόνον.

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΤΟΤΕ ΛΙΣΚΑΤΣΙΤΩΝ

Ο **Αραβαντινός** αναφέρει ότι η γλώσσα των κατοίκων του χωριού ήταν η αλβανική, ενώ των Χιοναδιτών η ελληνική. Ο Αραβαντινός ίσως να σφάλει στο ζήτημα αυτό και μόνο για το Πληκάτι θα μπορούσε να πει πως ομιλούσαν την αλβανική. Οι παλιοί Λισκατσίτες πιθανόν να ήσαν όχι μονομερώς αλβανόφωνοι αλλά δίγλωσσοι, όπως και οι Σουλιώτες. Εκτός της μητρικής ελληνικής γλώσσης, την οποίαν χρησιμοποιούσαν στο γραπτό λόγο, εγνώριζαν και την αλβανική μόνο οι άνδρες που μερικοί ειργάζοντο στα χωριά της Ερσέκας μέχρι Κορυτσάς. Μερικοί γέροντες μέχρι των ημερών μας εγνώριζαν την προφορική γλώσσα, ενώ σήμερα γνωρίζουμε ελάχιστες αλβανικές λέξις όσες περίπου τούρκικες και περισσότερες σλαβικές.

Στο παλιό βιβλίο της εκκλησίας που χρονολογείται από το 1868 συναντούμε ελάχιστες μόνο λέξις τούρκικες, όπως μπεκαγιές, ρεσίτι, τσελέπικο και καθόλου αλβανικές. Άλλωστε επίσημος αλβανική γραφή εμφανίζεται μόλις το 1909. Εάν ο Αραβαντινός εννοεί τους προ

του 1650 μ.Χ. Λισκατσίτες των τριών μαχαλάδων πως ομιλούσαν την αλβανική γλώσσα και οι οποίοι εξεδιώχθησαν επί τουρκοκρατίας πλησίον του Βόλου κι αυτοί ήσαν δίγλωσσοι.

Οι σημερινοί κάτοικοι είναι άσχετοι με τους παλιούς Λισκατσίτες σύμφωνα με τη γνώμη των περισσοτέρων. Οι αλβανικές λέξεις που ομιλούνται στο χωριό σήμερα είναι: κούρβα (μαύρη, εκ της λέξεως κόρμπα), γκέσσα, γρόπα, ζβέρκος, γκορτσιά, μπουχαρί, σιγκούνι, βλάμης, κουσιορής, ίτσιου (καθόλου), καχπέ (ανήθικο), κουρκουσούρα (η ενσπείρουσα ζιζάνια), ρούγα, μπέσσα (όρκος, υπόσχεση), καρκαλέτς, κατσίκι, κοπέλι, κριτσανίζω, λάιο (μέλαν), λούτσα, προυτζαλίζω, σιούτα, τσούπρα, φλετουράω (πετώ σαν νέος), μπιτ (καθόλου).

Προσφάτως η Ακαδημία Αθηνών εξέδωσε στις πραγματείες της ελληνοαλβανικό λεξικό του **Μάρκου Μπότσαρη** το οποίο δε μελετήσαμε και μπορεί να υπάρχουν και άλλες γνωστές λέξεις. Βεβαίως και οι Αλβανοί έχουν πλείστες λέξεις αρχαίες ελληνικές και τις αλβανοποίησαν όπως οι βλάχοι.

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΜΑΧΑΛΑΔΕΣ ΤΟΥ ΛΙΣΚΑΤΣΙΟΥ

Ο καθηγητής της Ζωσιμαίας Σχολής κ. **Στεργιόπουλος** που είχε επισκεφθεί το Ασημοχώρι το 1934, έλαβε μερικές πληροφορίες για το χωριό από τον τότε δάσκαλο αείμνηστο **Ευάγγελο Νικολάου**, τον οποίο και ευχαριστεί. Γράφει, λοιπόν, ο Στεργιόπουλος:

«Άλλοτε, κατά την παράδοση, το χωριό απετελείτο εκ τριών συνοικισμών, του Αγίου Δημητρίου, του Αγίου Αθανασίου και του Μεσομαχαλά. Εις τον τελευταίο βρίσκεται το σημερινό χωριό. Οι κάτοικοι του πρώτου ήσαν γεωργοί και κτηνοτρόφοι, οι κάτοικοι του δευτέρου ήσαν χρυσοχόοι και ως πλουσιότεροι είχον και ασημένιες κούνιες, οι του μεσομαχαλά ασχολούμενοι εις την σιδηρουργίαν ήσαν πτωχότεροι. Ένεκα πιέσεων τουρκικών οι κάτοικοι είχον φύγει και εγκαταστάθεί πλησίον του Βόλου πλην τριών αδελφών, εξ αν κατάγονται οι σημερινοί Ασημοχωρίτες».

Λείψανα συνοικισμών έχομε στην Ήπειρο από τους πρώιμους μεσαιωνικούς χρόνους και ίσως από της ρωμαϊκής κατακτήσεως, όπου οι Ρωμαίοι και οι Βυζαντινοί μετέπειτα είχαν φρουρούς για τις διαβάσεις της Πίνδου. Οι φρουροί με το χρόνο, έπαιρναν μαζί τους και τις οικογένειές τους και δημιουργούσαν οικισμούς. Σε πολλά χωριά της Ήπειρου υπήρχαν προ και μετά την τουρκοκρατία πολλοί και διάφοροι οικισμοί γύρω από το κυρίως χωριό, εξ ου και Επταχώρι (επτά

μαχαλάδες), Νεγάδες, Φραγγάδες, Δολιανά, Δρυονούβαινα κ.λπ. Ο **Ιωάννης Λαμπρίδης** στα "Ζαγοριανά" του 1870, σελ. 15, γράφει ότι οι οικισμοί αυτοί κατά τουρκικήν τινά πηγήν συνηνώθησαν προ 287 ετών αποφάσει της Πύλης, ήτοι το 1583. Κατά μίαν άλλην πληροφορίαν η συγκέντρωση όλων των μικρών οικισμών, που είχαν γίνει λόγω διώξεων, είχε διαταχτεί από το 1683 με φιρμάνι της Υψηλής Πύλης προς τον Βαλήν των Γιαννίνων Λουφτή πασάν, ο οποίος πραγματικά συγκέντρωσε όλους τους οικισμούς που είχαν διασκορπισθεί μετά τις φοβερές αναστατώσεις στην Πίνδο τους πρώτους αιώνες της τούρκικης κατακτήσεως. Έτσι μπορούμε να υποθέσουμε ότι οι δυο οικισμοί του χωριού μας, Αγίου Αθανασίου και Αγίου Δημητρίου, μετεφέρθησαν στο κέντρο του χωριού, εφ' όσον δεν είχαν εκδιωχθεί ακόμη πλησίον του Βόλου.

Ο ΜΑΧΑΛΑΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Γύρω από τον Άγιο Δημήτριο υπάρχουν θαμμένα ερείπια οικιστικών κτισμάτων, καθώς και κοιμητήρι. Οι γυναίκες όργωναν παλιά τα χωράφια γύρω από το εκκλησάκι και εύρισκαν ανθρώπινα κρανία, τα οποία μόλις ήρχοντο στην επιφάνεια διελύοντο. Αρχαιολόγο που ρωτήσαμε για την πιθανή χρονολογία των κρανίων αυτών μας είπε ότι η διάλυση εξαρτάται και από τη μορφολογία και τα συστατικά του εδάφους. Εν συνδυασμώ με άλλα αντικείμενα που ευρέθησαν θα είναι πάνω από πεντακόσια χρόνια.

Ο οικισμός αυτός απετελείτο από γεωργικές και κτηνοτροφικές οικογένειες ιδίως, χωρίς φυσικά να είναι βλάχοι. Τα τοπωνύμια "**Καλύβες**", "**Άλωνάκι**", "**Σάικου**", πείθουν ότι ζούσαν και το χειμώνα εκεί ως μόνιμοι κάτοικοι.

Όσον αφορά το εξωκλήσι του Αγίου Δημητρίου, ίσως να προϋπήρχε και στα ερείπια του παλιού να εκτίσθη το σημερινό, που είναι μεγαλύτερο. Κατά την ανασκαφή τής προεκτάσεως βρέθηκε πλάκα με χαραγμένο ένα σταυρό και τα γράμματα **Λ.Χ.** Ίσως κτηνοτροφικές οικογένειες εκ Δυτικής Μακεδονίας, που έχουν ιδιαίτερη ευλάβεια στον Άγιο Δημήτριο, να παρέμειναν εκεί. Τυχόν ανασκαφές γύρω από το εξωκλήσι μπορούν να δώσουν πληροφορίες για τους οικιστές αυτούς. Το εκκλησάκι αυτό αργότερα έγινε προστατευόμενο των Σταθέων.

Στην κατοχή ένας χωριανός έσκαψε δυο τάφους μπροστά στο Ναό και βρήκε μια αλυσίδα κι άλλα μικρά ανάξια λόγου αντικείμενα που έθεταν στους νεκρούς. Διά την τοποθεσία γύρω από το ναό ε-

Ξυφάνθη ο μύθος περί κρυμμένου θησαυρού, τον οποίον εφύλαγε ένας δράκος-φίδι με κέρατα κάτω από ένα πλέπι (λεύκα). Ο μύθος αυτός είναι, βεβαίως, δημιούργημα κάποιου πνευματικά ανώτερου ανθρώπου που τον διέδωσε στους απλοϊκούς ανθρώπους για να υποστηρίξει κάποια ιστορική αλήθεια, διότι όπως λέγει ένας μέσα στους μύθους βρίσκονται εγκεκλεισμένα τα σπέρματα των ιστορικών αληθειών εις μυθικά περιβλήματα.

Δεν είναι απίθανο από κάποιον αργυροχόο ή καταζητούμενο εμπερίστατο πλούσιο να είχαν κρυφτεί χρυσαφικά ή τιμαλφή και αποθανόντος αυτού αιφνιδίως να μην εγνώριζαν πού τα έκρυψε. Επίσης φημισμένοι ασημουργοί προαισθανόμενοι το θάνατό τους έκρυβαν σε άγνωστες κρύπτες τα σύνεργά τους και τα μυστικά της τέχνης τους κι όποιος τα εύρισκε τα θεωρούσαν θησαυρό κ.λπ.

Βέβαια σε άγονα μέρη ο μύθος περί κρυμμένου θησαυρού ήταν διαδεδομένος για να διασκεδάζουν τη φτώχια τους, ιδίως τους χειμωνιάτικους μήνες που η χρυσίζουσα φλόγα της φωτιάς στο τζάκι της ατέλειωτης νύχτας διεγείρει τη φαντασία και την ελπίδα. Αργότερα οι κάτοικοι διεπίστωσαν ότι ο κρυμμένος θησαυρός βρίσκεται στην υλοτομία του βουνού, στο επάγγελμα του ξυλουργού και τα υπερπόντια ταξίδια.

Ο ΜΑΧΑΛΑΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Ερείπια οικισμού δεν έχει δει κανείς, ούτε και κοιμητηρίου. Ίσως επειδή δεν καλλιεργείται το μέρος - είναι βακούφικο - να μένουν υπό την γην. Γνωρίζομε ότι το σημερινό παρεκκλήσι ανακατασκευάσθη εκ βάθρων το 1915 περίπου με έρανο του **Γιάννη Δ. Νούτση** στο Βόλο και εισφορές των χωριανών. Η παλαιότερη εικόνα του παρεκκλησίου αυτού είναι η ομώνυμος του Αγίου Αθανασίου που είναι δωρεά του γενάρχη των **Νουτσέων (Νουτσάδων ή Μητσιάδων)** κατασκευασθείσα ίσως από Χιονιαδίτη αγιογράφο περί το 1790 περίπου. Γράφει μάλιστα "Δέησης του δούλου σου Νούτσο". Σήμερα βρίσκεται στο ιερό της Παναγίας και είναι αξιόλογη. Μετά το Νούτσο(η) ο **Παπαπούλιος** πάλι έδειξε ενδιαφέρον για το εκκλησάκι αυτό και διαπιστώνεται πως οι Νουτσάδες, από πολύ παλιά είχαν και έχουν προστατευόμενο το εκκλησάκι. Οι σημερινές εικόνες του τέμπλου είναι δωρεά του **Χρήστου Δ. Νούτση**. Μόνο όνομα Αθανάσιος δεν έχουν τόσο οι Νουτσάδες όσο και οι συγγενείς τους Χρησταίοι. Πάντως τα υπεραιωνόβια δέντρα μαρτυρούν για το πρώτο παλιό εκκλησάκι.

Στο μαχαλά αυτό η παράδοση θέλει τους οικιστές πλουσιότερους και μάλιστα χρυσοχόους, που είχαν και ασημένιες κούνιες. Η Ήπειρος φημίζεται για τους ασημουργούς, που τα έργα τους κατακλύζουν μέχρι σήμερα τα παζάρια και τις βιτρίνες των Ιωαννίνων. Σημαντικά αργυροχοϊκά κέντρα ήταν το **Συρράκο**, οι **Καλαρρύτες**, το **Νυμφαίο**, η **Μοσχόπολη**. Οι βλάχοι που κατοικούσαν στα μέρη αυτά είχαν ιδιαίτερη επίδοση στην τέχνη αυτή από τον 14ον αιώνα και η άνθηση έφθασε τον 17ον αιώνα. Οι Ήπειρώτες είναι εκείνοι που, αργυροχόοι στο επάγγελμα, ανέδειξαν ολόκληρο χωριό, βλάχικο χωριό, το **Νυμφαίο** ή **Νιβεάστα** στα βλάχικα της Δυτικής Μακεδονίας όπου οι χρυσοχόοι του κατασκεύαζαν τα φημισμένα κασελάκια που έβαζαν τα σύνεργά τους και γύριζαν στα χωριά κατασκευάζοντας επιτοπίως τα προϊόντα τους όπου και τα πουλούσαν. Το όνομα **Νάσιος-Αθανάσιος** συνηθίζεται στους βλάχους, οι οποίοι έχτισαν κατ' αρχάς κάποιο εικόνισμα ή παρεκκλήσι στο μέρος αυτό.

Μια άλλη άποψη είναι ότι καταδιωκόμενη ή επικηρυγμένη πλούσια οικογένεια χρυσοχόων, πλουσίων από τους Καλαρρύτες ή Μοσχόπολη ή Κορυτσά (Γκιόρτζια) θα ήλθε και κατοίκησε στο μέρος αυτό φέρνοντας μαζί της και τα τιμαλφή και άλλα πολύτιμα ασημικά αντικείμενα. Φυσικά αυτοί θα έκαναν εντύπωση στους φτωχούς συγκατοίκους τους.

Σήμερα δεν έχουμε έργα τέχνης των παλιών αυτών αργυροχόων.

Ο ΜΕΣΟΜΑΧΑΛΑΣ

Διά τον μαχαλά αυτόν, όπου βρίσκεται το σημερινό χωριό, η παράδοση μάς λέγει ότι οι κάτοικοι ασχολούνταν με τη σιδηρουργία και ήταν φτωχότεροι των άλλων δύο οικισμών. Ανασκαφικές ενδείξεις και ευρήματα δεν έχομε. Αξιοπρόσεκτο είναι πως η παράδοση λέγει το επάγγελμα των κατοίκων και τους θέλει σιδηρουργούς και πτωχούς. Σιδεράδες υπήρχαν στο **Γρεβενό**, στο **Βοδεντσικό** και κουβαλούσαν στα παζάρια υνιά, δρεπάνια, σφυριά και βαρειές, μασιές, φτυάρια, πυροστιές και σιδερόβεργες για τα παράθυρα, κλειδαριές, ρεζέδες, πέταλα και καρφιά για καλίγωμα. Οι κάτοικοι αυτοί κοιμητήρι είχαν το σημερινό του Αγίου Νικολάου, διότι δεν γνωρίζομε εάν υπήρχε σε άλλο μέρος εκτός το μακρινό του Αγίου Δημητρίου. Αυτόν είχαν και δευτερεύοντα Ναό για τη λατρεία μετά την Παναγία. Το παρεκκλήσι του Αγίου Νικολάου φέρεται επεκτεινόμενο το 1894, οπότε γίνεται το τέμπλο, το χαριάτι, ο περίβολος. Καθώς μαρτυρούν και οι παλιές

εικόνες, ο Εσταυρωμένος, που υπάρχουν πρέπει να προϋπήρχε μικρότερο εκκλησάκι που λειτουργούσε ο Παπαπούλιος, ο Παπαγιάννης, άμφια των οποίων υπάρχουν εκεί στο ντουλάπι.

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΕΚΔΙΩΞΕΩΣ ΤΩΝ ΠΑΛΑΙΩΝ ΟΙΚΙΣΤΩΝ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΜΑΧΑΛΑΔΩΝ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Οι κάτοικοι των τριών μαχαλάδων, που πιθανόν να συνενώθηκαν στο σημερινό χωριό, εξεδιώχτηκαν κατόπιν τουρκικών πιέσεων και κατέφυγαν πλησίον του Βόλου περί το 1650 μ.Χ. Καθόσον γνωρίζομε την αυτήν τύχην είχε και το παλιό χωριό **Τούρνοβο** και οι σημερινοί κάτοικοι είναι φερτοί από διάφορα μέρη της Ηπείρου, όπως Σούλι (Τσαβέλλας, Σεΐχος κ.ά.). Αιτία του διωγμού των κατοίκων ήταν τα βοσκοτόπια, τα οποία εποφθαλμιούσαν οι μπέηδες τουρκαλβανοί, οι οποίοι προ του εξισλαμισμού των ήταν χριστιανοί αδελφοί μας. Μετά όμως με τα δικαιώματα που απέκτησαν επέβαλαν την αρπακτική των διάθεση στα γύρω χριστιανικά χωριά. Η εξισλάμιση των Αλβανών άρχισε ευθύς αμέσως με την τουρκική κατάκτηση, συνεχίσθηκε μετά το αποτυχόν κίνημα του **Γεωργίου Καστριώτη** (Σκεντέρμπεη) και κορυφώθηκε το 1675-1750.

Δεύτερος σοβαρός λόγος της εκδιώξεως των Λεσκατσιωτών ήταν για να μην εξισλαμισθούν από τους Τουρκαλβανούς. Τότε Ελληνόφωνοι, Αλβανόφωνοι και Βλαχόφωνοι διεσκορπίζοντο ανάμικτοι και κατέφευγαν για ασφάλεια σε διάφορα μέρη. Όσοι τούρκεψαν κράτησαν τα κτήματά τους και παρέμειναν στα σπίτια τους.

Για την κατάσταση που επικρατούσε περί το 1650 μ.Χ. στην περιφέρειά μας ομιλούν δύο γεγονότα που τα αποσπούμε από τα περιοδικά «**Αρμολόι**» και «**Ηπειρωτική Εστία**».

α) Τα παζάρια της Διπαλίτσας (Κονίτσης) έσβησαν για πάντα στα 1657, τότε που οι Καραμουταράτες χτύπησαν τους Λαγιάτες (άγριες και οι δυο αρβανίτικες φάρες που κατοικούσαν γύρω από τα μεσογέφυρα) και δεν έμεινε τίποτε όρθιο στον τόπο. Πολλές οικογένειες τότε από τα γύρω χωριά, τα χωριά του Μπουραζανιού, όσες είχαν μείνει από παλαιότερους κατατρεγμούς των ιδίων αγριανθρώπων, πήραν τα μάτια τους και φύγαν. Άλλοι τράβηξαν για τη Βλαχιά, άλλοι για τη Βουλγαρία κι άλλοι για τη Ρωσία.

β) Επίσης ο κ. **Αναστάσιος Ευθυμίου**, ιστοριοδίφης, μας διασώζει δύο περιστατικά στην "Ηπειρωτική Εστία": Στα μισά του 17ου αιώνα, μέσα σε ένα σαράι του Λεσκοβικιού ο Τουρκαλβανός ντερβέναγας

της περιοχής με άλλους επισήμους Τούρκους κάλεσε τον παπά της Στράτσιανης με πέντε δημογέροντες. Οι μέρες ήταν πονηρές. Τον τελευταίο καιρό είχαν τουρκέψει ένα σωρό χωριά της Κολώνιας και του Λεσκοβικιού. Και να τώρα που ο άγριος και αιμοβόρος αυτός δερβέναγας μαζί με τους ιμάμηδες και τους χοτζιάδες του ήθελε με το καλό ή με το ζόρι, να τουρκέψει και τα χωριά της Κόνιτσας, κάνοντας αρχή από τη Στράτσιανη

- Ακούστε 'δω παπά και σεις μουχταροδημογέροντες, με το καλό ή με το ζόρι, θα τουρκέψουν όλοι μια μέρα. Αυτή είναι η διάτα του πολυχρονεμένου Πατισάχ. Δεν βλέπετε όλα τα χωριά εδώ γύρα που τουρκεψαν, τι καρτεράτε;

- Μα αφέντη μου, πώς να κοτήσουμε εμείς ν' αλλαξοπιστήσουμε, αφού όλα τα χωριά τριγύρα μας είναι χριστιανοί; Θα μας χαλάσουν, θα μας κάψουν οι χωριανοί.

- Είστε μπουνταλάδες και χοντροκέφαλοι Στρατσιανίτες. Σας το είπα χιλιες φορές, κανένας δεν πρόκειται να σας πειράξει, αφού βρίσκομ' εγώ εδώ με εκατόν πενήντα παλικάρια και μπορώ και μάσω κι άλλα δυο τόσα στη στιγμή και να κάψω όποιο χωριό θελήσω! Ύστερα σκεφτείτε μοναχοί σας. Εσείς οι πέντε και ο παπάς έξι, θα πάρετε όλο το βουνό και τα βοσκοτόπια δικά σας. Κι αν δεν θελήσουν οι χωριανοί να τουρκέψουν, τ' αμπελοχώραφά τους θα γίνουν τσιφλίκι δικό σας και αυτοί θα φύγουν νύχτα και σκοτάδι ή θα πουληθούν σκλάβοι. Διαλέξτε και κάνετε.

Αλλά η Στράτσιανη δεν τουρκεψε έπειτα από ένα θαύμα που έγινε στην εκκλησία και όταν το έμαθαν οι Τούρκοι δεν τόλμησαν να καταστρέψουν το χωριό.

Σε άλλο άρθρο του ο κ. Ευθυμίου γράφει για την καταστροφή των Τουρκαλβανών της Βούρμπιανης: «Βρισκόμαστε στα τέλη περίπου του 17ου αιώνος. Τα Ελληνοχριστιανικά χωριά της Κονίτσης κινδύνευαν να εξισλαμισθούν, μα αντιστέκονται. Στη Σέλτση που γινόταν ένας γάμος πήγαν προσκεκλημένοι και Τούρκοι που έμεναν στη Βούρμπιανη μονίμως. Με καρτέρι όμως που τους έστησαν οι Βουρμπιανίτες τους σκότωσαν. Τότε για εκδίκηση ήλθαν οι Κολωνιάτες και τους έστησαν καρτέρι στη Τζιούμα και Μεγαλάκκο. Ελεηλάτησαν κάμποσα σπίτια στο Λισκάτσι μη έχοντες πού να ξεσπάσουν. Οι Βουρμπιανίτες μάζεψαν τα γυναικόπαιδα των σκοτωμένων Τούρκων και τα έδιωξαν από το χωριό και την περιουσία τους τη μοίρασαν μεταξύ τους».

Από τα πιο πάνω περιστατικά συμπεραίνουμε πως περί το 1650

μ.Χ. επιέσθησαν από τους Τουρκαλβανούς και οι κάτοικοι του Λισκατίου να φύγουν. Και πήραν τα μάτια τους και νύχτα και σκοτάδι κατέφυγαν από τις διαβάσεις της Πίνδου κοντά στο Βόλο όπου υπήρχε σχετική αυτονομία.

ΟΙ ΕΚΔΙΩΧΘΕΝΤΕΣ ΠΛΗΣΙΟΝ ΤΟΥ ΒΟΛΟΥ

Οι κάτοικοι των τριών μαχαλάδων που κατοικούσαν προ του 1700 μ.Χ. μας λέγει η παράδοση πως καταδιώχθησαν και κατέφυγαν πλησίον του **Βόλου**. Η περιφέρεια του Βόλου και Αλμυρού κατακλύζεται και σήμερα από κτηνοτροφικές, ιδίως οικογένειες της Πίνδου, Δυτικομακεδόνες, της Λάκκας Κονίτσης και Αρβανιτοβλάχων. Από τον 11ο αιώνα και παλαιότερα κατέβαζαν τα πρόβατά τους το χειμώνα. Οι Ντεντσιώτες μέχρι σήμερα κατεβαίνουν στη Θεσσαλία για ξεχειμαδιό. Προ ετών τους συνάντησα σε ένα χωριό της Αγιάς όταν πήγα για εξομολόγηση.

Οι κτηνοτρόφοι από το Περιβόλι Γρεβενών ίδρυσαν κοντά στο Βόλο δυο χωριά, το **Μεγάλο** και **Μικρό Περιβολάκι**, καθώς και οι περισσότεροι κάτοικοι του **Βελεστίνου**, **Αγίας Παρασκευής** είναι Περιβολιώτες. Οι πρόγονοι του Ρήγα Βελεστινλή κατάγονταν από το Περιβόλι Γρεβενών, όπως και ο ίδιος έχει βλάχικη μορφή. Οι Περιβολιώτες μέχρι σήμερα διατηρούν την ταυτότητά τους, διότι το χωριό είναι μεγάλο και το καλοκαίρι ανεβαίνουν στο χωριό τους περί τα 2.000 άτομα, ενώ οι λίγες παλιές οικογένειες του χωριού μας αφομοιώθηκαν με τους ντόπιους.

Γύρω στο Βόλο ιδρύθησαν επί τουρκοκρατίας πλείστα χωριά, ιδίως κτηνοτρόφων και καταδιωκομένων. Από τη Θεσσαλία, Λαμία και Ήπειρο πολλοί βρήκαν καταφύγιο στο Πήλιο που δεν κατοικούσαν Τούρκοι. Επιφανείς οικογένειες του Βόλου και Αλμυρού κατάγονται από την Ήπειρο από την οποίαν ήλθαν καταδιωκόμενοι οι πρόγονοί τους. Από το χωριό **Κατηχώρι** κατάγεται ο καθηγητής του Πανεπιστημίου **Βουρβέρης**.

Επίσης ο οπλαρχηγός **Γαρέφης** από τις **Μηλιές**. Οι πρόγονοί τους ήλθαν από το Σούλι. Το χωριό **Ανθότοπος** του Αλμυρού-Βόλου το ίδρυσαν Κορυτσαίοι κτηνοτρόφοι επί τουρκοκρατίας. Εκεί συνάντησα τα επίθετα **Τόρρης**, **Μπέλος**, **Χολέβας**, **Μίλτος** (Μίλιος), **Μπίτος**, **Μήτρος** και **Ζήνδρος** που είναι γνωστοί στο χωριό μας. Όπως ο Τόρρης, Μπέλος, Ζήνδρος που βοσκούσαν τα πρόβατά τους στο βουνό μας. Μέχρι σήμερα κρατούν τα έθιμα του τόπου της καταγωγής τους. Τέ-

τοια βλαχοχώρια είναι η **Σουύρπη**, οι **Μικροθήβες**, το **Σέσκουλο**, **Ντεμίνι** κ.λπ. Άλλα χωριά μη κτηνοτροφικά που έγιναν επί τουρκοκρατίας πλησίον του Βόλου είναι η **Ανακασιά**, **Άλλη Μεριά**, **Άγιος Ονουφριος**, **Άνω Βόλος**, **Κατηχώρι**, **Πορταριά** κ.ά. Γερόντοι που ρωτήθηκαν για τον τόπο της καταγωγής τους απαντούσαν σε γενικές γραμμές πως κατάγονται από την Ήπειρο και τους έδιωξε ο Αλή-Πασάς. Η παράδοση αυτή επικρατεί και στην Πορταριά, ιδίως, που ήταν σπουδαίο κέντρο εμπορικής συναλλαγής και οι κάτοικοι τους μαζί με τους κοντινούς χωριανούς της Μακρυνίτσας ασχολούνταν με τη βιοτεχνία, εμπόριο και την αργυροχοΐα.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Αυτή αρχίζει από το **1670** μέχρι το **1720** περίπου. Προ της χρονολογίας αυτής γνωρίζουμε από το σλαβικό όνομα του χωριού και τα τοπωνύμια ότι προϋπήρχε της τουρκοκρατίας. Εάν δε προ της σλαβικής κατοχής υπήρχε το χωριό με βυζαντινό όνομα, όπως **Άγιος Αθανάσιος**, δεν το γνωρίζουμε. Οι κάτοικοι των τριών μαχαλάδων εξεδιώχθησαν κατόπιν τουρκικών πιέσεων κατά την παράδοση.

Οι σημερινοί κάτοικοι πιστεύουν πως στο εντελώς ακατοίκητο αυτό μέρος ήλθαν και κατοίκησαν τρία αδέλφια, ο **Θεοδόσης**, ο **Γιώτης** (Παναγιώτης) και ο **Χρήστος**, πατέρας του **Πούλιου** και **Νούτσου(η)**, εκ των οποίων κατάγονται οι **Χρησταίοι** και οι **Νουτσάδες**. Ο αείμνηστος λόγιος δάσκαλος **Χριστόδουλος Πανταζής**, απόφοιτος της Ζωσιμαίας Σχολής, αναφέρει προ του Γιώτη τον Γιάννη, ο οποίος είναι πατέρας του Γιώτη ή και των δύο άλλων αδελφών εφ' όσον έχουν κι αυτοί πρόγονο Γιάννη, (πατέρας του Νούτση ήταν ο Γιάννης και από τους Θεοδοσάδες Γιάννης λεγότανε ο Μονόκος και από τους Στεργέους έχουμε δυο Γιάννηδες).

Η οικογένεια αυτή των τριών αδελφών είναι ευρέως διακλαδωμένη στο χωριό και φτάνει μέχρι σήμερα 10-11 γνωστές γενεές. Και αν υπολογίσουμε κάθε γενεά 25-30 χρόνια, συμπεραίνουμε πως ο πατέρας ή τα τρία αδέλφια ήλθαν στο χωριό και κατώκησαν περί το 1670-1720. Πιθανή αιτία για να καταφύγουν στο μέρος αυτό του σημερινού χωριού ήταν για να μην εξισλαμισθούν ή ήταν επικηρυγμένοι και καταδιωκόμενοι ή εξ αιτίας λοιμώδους νόσου στα μέρη τους. Διετήρησαν την ονομασία του χωριού και τα τοπωνύμια από τους κοντοχωριανούς και τους κτηνοτρόφους του βουνού που έρχονταν το καλοκαίρι ή κι άλλους προσωρινά διαμένοντας ξένους. Την περίοδο

αυτή που έρχονται οι τρεις αδελφοί στο χωριό ο ομαδικός και ύστερα ατομικός εξισλαμισμός αποκτά καθολικότητα σε όλη την Αλβανία και ο χείμαρρος της εξωμοσίας απειλούσε να κατακλύσει ολόκληρη την Ήπειρο.

Το ότι η ιστορική περίοδος του χωριού αρχίζει από το 1670-1720 το μαρτυρούν οι **εικόνες στα παρεκκλήσια** που δεν είναι παλιές. Η παλαιότερη είναι της **Παναγίας του 1722** μεταβυζαντινής τεχνοτροπίας που τοποθετήθηκε στο πρώτο εκκλησάκι της πρώτης Παναγίας και μετά από 165 χρόνια το 1887 έγινε η σημερινή εκκλησία στο οικόπεδο του **Αδάμου Θεοδοσίου**. Δεν φαίνεται να είναι της τεχνοτροπίας των Χιονιαδιτών αγιογράφων. Αν υποθέσουμε πως την έφεραν οι πρώτοι οικιστές και την εναπέθεσαν στο παρεκκλήσιο του Αγίου Νικολάου, τότε πρέπει να παραδεχτούμε πως κατώκησαν στο χωριό το 1730, αν και τούτο είναι αμφίβολο. Ίσως να έγινε όταν ήλθαν στο χωριό από ξένο αγιογράφο εις ένδειξη ευγνωμοσύνης για τη σωτηρία τους.

Στο Μουσείο των Ιωαννίνων υπάρχει μια εικόνα της Παναγίας παρμένη από ένα χωριό και είναι της ίδιας τεχνοτροπίας. Πάντως η εικόνα της Παναγίας αποτελεί αντικείμενο ερεύνης της ιστορικής περιόδου του χωριού. Μια άλλη εικόνα παλαιά του Αγίου Αθανασίου συναντούμε στο ιερό της Παναγίας που είναι δωρεά του Νούτσου. Οι άλλες είναι του 19ου αιώνος. Τότε το χωριό αριθμούσε 27 νυφούζια (ανδρόγυνα), όπως γράφει ο Αραβαντινός και είχε 31 κτηματίες σύμφωνα με το δημοσιευμένο κτηματολόγιο του χωριού. Το πρώτο βιβλίο του Ναού ρίχνει φως μέχρι το 1840. Ο πρώτος γνωστός ιερέας φέρεται ο **Παπαπούλιος**, ο οποίος απεβίωσε το 1886 και προ αυτού έχουμε 4 προγόνους του. Μαζί φέρεται και ο **Παπαγιάννης**. Ύστερα ο γιος του **Παπαγιώργης** κ.λπ.

ΜΙΑ ΔΙΑΣΑΦΗΣΗ

Ο αείμνηστος δάσκαλος **Ευάγγελος Νικολάου**, που είχε δώσει τις πληροφορίες στον κ. **Κ. Στεργιόπουλο**, Γυμνασιάρχη Ιωαννίνων, για το χωριό αναφέρει, πως οι εκδιωχθέντες Λισκατσίτες εγκατεστάθησαν πλησίον του Βόλου «πλην τριών αδελφών, εξ αν κατάγονται οι σημερινοί Ασημοχωρίτες». Η άποψη αυτή ανατρέπει την επικρατούσα σήμερα παράδοση, πως οι τρεις αδελφοί είναι και αυτοί οι πρώτοι φερτοί από τις άλλες οικογένειες κατά 50-70 χρόνια. Μέχρι σήμερα κομπάζουν οι απόγονοι των τριών αδελφών πως είναι γνήσιοι Λι-

σκατούτες και ευρέως χαρακτηρίζονται οι άλλοι ως φερτοί, οι οποίοι μη έχοντες κτήματα έπαιρναν τα ακραία κοινοτικά και αμοίραστα. Άλλοι ήλθαν ως γαμπροί και για να τους κρατήσουν στο χωριό τους έδιναν και κεντρικά κτήματα. Εάν παραδεχτούμε ότι οι τρεις αδελφοί δεν ήταν φερτοί και αυτοί, αλλά οι συνεχιστές του χωριού της βυζαντινής εποχής και σλαβοκρατίας, που δεν εξεδιώχθηκαν αυτοί, τότε εύκολα συμπεραίνουμε, ότι αυτοί διετήρησαν τα τοπωνύμια και το όνομα του χωριού και δικαιωματικά έκαναν αγώνες μετέπειτα για την κατάκτηση των βουνών. Εάν αυτοί παρέμειναν, που τούτο θα ήταν μειωτικό γι' αυτούς, τότε γιατί δεν εξισλαμίσθησαν; Τέτοια περιστατικά όμως δεν έχομε στη **Λάκκα Κονίτσης** εκτός τους **Βαλαάδες** των **Γρεβενών** και τους Αλβανούς. Άρα είναι φερτοί κι αυτοί. Ο κ. Στεργιόπουλος θέλησε να αποδείξει, ότι οι περισσότεροι χωριανοί καταγονται από τους τρεις αδελφούς και δεν τον ενδιέφερε εάν αυτοί ήταν μόνιμοι ή φερτοί. Για να μην αναφέρει λεπτομέρειες στο μικρό σημείωμά του γράφει ένα "πλην".

Ο ιατρός κ. **Βασίλειος Χρήστου** γράφει το 1939, πως «*η ιστορία του χωριού άρχεται προ τριακοσίων ετών και πλέον. Πρώτοι άποικοι αυτού ήταν τέσσερις αδελφοί ελθόντες κατά την παράδοση εκ Ρωσίας, ή κατ' άλλους εξ Ιταλίας και Μλυρίας και κατ' άλλους εκ του εσωτερικού της Ελλάδος, το και πιθανότερον. Φεύγοντες τον ζυγόν του κατακτητού αυτεξορίσθηκαν τότε εκεί και ίδρυσαν το σημερινό χωριό, με τα τέσσερα γενεαλογικά δέντρα (Θεοδοσάδες, Γιωτάδες, Χρηστέοι και Νουτσάδες) σωζόμενα ακόμη και σήμερα».*

Ο αείμνηστος **Γαβριήλ Παπαγεωργίου** αναφέρει ότι ο αγνώστου ονόματος πατέρας των τριών αδελφών εγκατεστάθη στο χωριό το πιθανόν έτος 1750 ή 1700. Τα τέκνα τού πατρός αυτού ήταν τρία: **Θεοδόσης, Γιώτης και Χρήστος**, πατέρας του Πούλιου και Νούτσου εξ ων κατάγονται οι Χρησταίοι και Νουτσάδες.

Ο αείμνηστος **Αγγελής Γιαννούλης** αναφέρει: «*Το ιστορικόν του χωριού τούτου (από τις διηγήσεις των γερόντων) άρχεται από τους έτους 1768. Προ της χρονολογίας ταύτης κατά πάσαν πιθανότητα η περιοχή αυτή εχρησιμοποιείτο από κτηνοτρόφους Αρβανιτόβλαχους και ξυλοκόπους Βουλγάρους, οίτινες κατασκεύαζον διάφορα ξύλινα σκεύη (βαρέλια, κόφες, κλειδοπίνακα κ.λπ.) και εξ ων απέμειναν αι τοπικές σλαβικές τοπωνυμίες Ζωράτα, Λεσκάτς, Ζουμπάνι κ.λπ.*

Οι αναμνήσεις, λοιπόν, άρχονται από του έτους 1768 οπότε οι αδελφοί **Παναγιώτης** (Γιώτης), **Θεοδόσης**, **Χρήστος** και **Μήτσης**, πρ-

ερχόμενοι κατά πάσαν πιθανότητα από τη Λαμία της Στερεάς Ελλάδος, διαφεύγοντες τους απηνείς διωγμούς των τούρκων κατέφυγαν διά της Θεσσαλίας και Πίνδου προς τον Γράμμον εις την δασώδη και απόκεντρον ταύτην χαράδρα. Φαίνεται δε ότι αι επακολουθήσασαι πιέσεις και σφαγαί κατά τον ρωσοτουρκικό πόλεμο (1786) και την επανάσταση του **Ορλώφ** (1770) ηνάγκασαν τούτους να καταφύγουν εις το **Λεσκάτσι**. Ως δε από της ίδιας διηγήσεως βεβαιούται ο μικρότερος των υιών του Παναγιώτου (Γιώτη) Νικόλαος διετήρει και αργότερον επαφήν με την Λαμίαν διατηρών εκεί Χάνι».

Ο **Ιωάννης Μ. Νούτσης** παραδέχεται πως το χωριό ίσως να κατοικείτο από σκηνίτας ή σιδηρουργούς πεντακοσίων και πλέον ετών, αλλά αυτοί εγκατέλειψαν το χωριό για διαφόρους λόγους. Οι τρεις αδελφοί ήλθαν από το μακρινό μέρος της Ήπειρου ή αλλού και ριζώθηκαν στο εντελώς ακατοίκητο χωριό, το σημερινό.

Αυτοί άρχισαν να στρεμματίζουν τις πποταμιές και όσο μέρος στρεμμάτιζε κάθε αδελφός το έπαιρνε. Πρώτοι στα ριζά έρχονται οι **Χρησταίοι**, μετά που αρχίζει ο χείμαρρος οι συγγενείς τους **Νουτσάδες** κοντά στον παλιό μύλο και το μπαντάνι, ύστερα οι **Θεοδοσάδες** και οι **Γιωτάδες** μέχρι το νταπτακαριό και το λάκκο τον τρανό. Μετά τους τρεις αδελφούς έρχονται οι υπόλοιποι που χαρακτηρίζονται ως φερτοί.

Από τις ανωτέρω διηγήσεις ο Αγγελής Γιαννούλης αναφέρει ανακρίβειες πως το 1768 έως 1786 περίπου ήλθαν οι πρώτοι οικιστές του χωριού, ενώ το 1777 γεννήθηκε ο **Κωσταντής Χρήστου** και προ αυτού γνωρίζομε τέσσερις γενεές. Αυτά ισχύουν για τους μετέπειτα φερτούς κι όχι για τους πρώτους οικιστάς. Όσα άλλα ισχυρίζεται είναι υπερβολικά. Από τον Αγγελή Γιαννούλη που δημόσιεύσαμε στο περιοδικό «Ασημοχώρι» επηρεάστηκε και ο **Αριστομένης Γεωργάκης** για να υποστηρίξει τα ίδια στο πολυγραφημένο φυλλάδιό του.

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Τα τοπωνύμια - ονομασία τόπου ή περιοχής- είναι πολύ σπουδαία πηγή για την ιστορία του χωριού. Όλες αυτές οι τοποθεσίες αποτελούν το βίωμα των χωριανών που υφαίνεται η καθημερινή τους ζωή, διατηρείται η συνοχή της καταγωγής, παραμένει αμετάβλητη η παράδοση μαζί με τις αναμνήσεις του παρελθόντος και μεταδίδεται η ιστορία του τόπου μέχρι σήμερα.

Τα τοπωνύμια δεν αλλάζουν, ως γνωστόν, εύκολα. Είναι σαν τις μαρμάρινες επιγραφές που τα γράμματά τους διατηρούνται όσο κι αν είναι θαμμένες για πολλά χρόνια στη γη. **Τα τοπωνύμια του Ασημοχωρίου είναι Ελληνικά, Σλαβικά, ελάχιστα Αλβανικά και Τούρκικα.** Προήλθαν από τα παρεκκλήσια που είναι εκεί, από τη φυσική διαμόρφωση του εδάφους, από τους μύλους, τις βρύσες, τα φυτά, τα δέντρα που φυτρώνουν εκεί και τέλος από διάφορα γεγονότα που συνέβησαν στις τοποθεσίες αυτές. Οι κάτοικοι αναγκάστηκαν να δώσουν όνομα στις τοποθεσίες αυτές για να συνεννοούνται.

Από την ετυμολογία των λέξεων και τις προφορικές παραδόσεις των γερόντων συμπεριλαμβάνομε και τη σχετική ιστορία των τοποθεσιών αυτών. Τα Σλαβικά τοπωνύμια τα ερμήνευσα από ανθρώπους που έζησαν σε Σλαβικές χώρες. Επίσης ένα λεξικό που έχω Πολωνοελληνικό με εβοήθησε να ερμηνεύσω μερικά δύσκολα τοπωνύμια, όπως το **Ζουμπάνι, Γκρεμποστάνη, Ζωράτα, Κηπαρίκου, Κάμενικ, Μπούρντα, Ντέτσε, Όρλα, Τρεπηνίτσες, Λαζινιές** κ.λπ.

Η ερμηνεία των τοπωνυμιών είναι ευρεία και αφήνει τον μελετητή που γνωρίζει τις τοποθεσίες αυτές να βγάλει και τα δικά του συμπεράσματα. Τα Σλαβικά τοπωνύμια έγιναν έμμεσα κι από τους βλάχους και Αλβανούς κτηνοτρόφους, οι οποίοι έζησαν προνομιακώς επί πολλά χρόνια με τους Σλάβους προ της τουρκοκρατίας. Τέλος όλα τα τοπωνύμια ονομάζονταν στον ενικό και αργότερα στον πληθυντικό

από τα κτήματα που δημιούργησαν οι πολλοί, ζουμπάνι-ζουμπάνια, μπούρντα-μπούρντες.

Άγριοβανίδα

Αντί αγριοβελανιδιά. Νοτίως του χωριού που απέχει μια ώρα. Αφθονούν τα ομώνυμα δέντρα. Το παλαιό κτηματολόγιο διασαφίζει και μερικές επί μέρους τοποθεσίες εκεί, όπως στην Γκολοκινιάν, στον Έλατο, στην Κορυφή, στον Άμμο, στο Γράβο, στον Πλάτανο, στην Γκορτσιά.

Άγιος Αθανάσιος

Δυτικώς του χωριού. Περιοχή γύρω από το ομώνυμο παρεκκλήσι. Το συντηρούσαν οι Νούτσαιοι, αρχής γενομένης από το Νούτσο, ο οποίος έχει αφιερωμένη εικόνα του Αγίου Αθανασίου που μεταφέρθηκε και βρίσκεται σήμερα στην Παναγία. Το εκκλησάκι αυτό ανηγέρθη εκ βάθρων περί το 1915 με έρανο του Γιάννη Νούτση στο Βόλο. Οι μοναδικές εικόνες, έργο του εκ Χιονιάδων λαϊκού αγιογράφου **Νικολάου Παπακώστα**, είναι δωρεά του τότε ταξιδεμένου εις Αμερική **Χρήστου Δ. Νούτση**. Οι πανύψηλες γέρικες βελανιδιές τις οποίες κανείς δεν έθιγε μέχρι σήμερα διότι είναι βακούφικο, μαρτυρούν την αρχαιότητα της αρχικής εκκλησίας. Η παράδοση λέγει, πως στην τοποθεσία αυτή έζησαν εμπερίστατοι αργυροχόοι, χωρίς να υπάρχουν και ερείπια κτισμάτων. Το παλαιό κτηματολόγιο του 18.. αναφέρει τοποθεσίες γύρω από τον Άγιο Αθανάσιο όπως στον Άμμο, στην Πέτρα, (του Μήτρου Τσεπέλη που ονομάστηκε αργότερα) και στο Σταυρό πέρα.

Άγιος Δημήτριος

ΒΑ του χωριού όπου βρίσκεται το ομώνυμο εξωκλήσι. Γύρω από το εξωκλήσι αυτό βρίσκεται κοιμητήριο και θεμέλια οικισμού κτηνοτρόφων.

Άγιος Νικόλαος

Η πρώτη εκκλησία του χωριού -μάλλον του κάτω μαχαλά- που αντί καμπάνας χτυπούσε σήμαντρος που ήταν πιο πάνω από την εκκλησία, στου **Μάνθου Νούτση** το κτήμα που λέγεται «σήμαντρος» για να ακούγεται καλύτερα στο χωριό. Το 1894 έγινε σημαντική ανακαίνιση του Ναού. Εκεί βρίσκεται το Κοιμητήρι.

Αγία Παρασκευή

Ανατολικά του χωριού. Πανοραμική τοποθεσία με το αγνάντεμα, γύρω από το ομώνυμο παρεκκλήσι, το οποίο εχρησιμοποιείτο επί τουρκοκρατίας σαν υπαίθριο σχολείο που φοίτησε και ο **Γαβριήλ Παπαγεωργίου** (1894-1897).

Άγιος Σπυρίδων

Κτίστηκε το 1933 από το **Σπύρο Ι. Στεργίου**.

Αλωνάκι

Βορείως του χωριού και κάτω από την Όρλα και τον Σαϊκου. Γυμνή τοποθεσία έχουσα σχήμα μικρού αλωνιού, χωρίς να ήταν και αλώνι.

Αυλακιού (στου)

Πάνω από το σιάδι το τρανό από το αυλάκι αυτό πότιζαν πιθανόν τα κηπευτικά στους Κήπους με τα πράσα κ.λπ ή τα ζώα.

Άμμο (στον)

ΒΑ του χωριού. Αμμώδης τοποθεσία κοντά στην Αρκουδοκαρυά απ' όπου περνά ο ανηφορικός δρόμος για τον Άγιο Κων/vo.

Αλατίστρα

Μια τοποθεσία που είχε τις κοπάνες για να τρώνε το αλάτι τα ζώα· ήταν παλαιά στις Ράχες, άλλη απέναντι από τις Στρούγκες εις τον πηλόν κατώστρατα, κι άλλη στις Ντέτσε.

Αμπέλι

Ανατολικά του Ασημοχωρίου και πάνω από τις Ράχες. Πάνω από το δρόμο προς την Αγία Παρασκευή και κάτω από τη ράχη του χωραφιού του Τσέτα.

Αρκουδοκαρυά

ΒΑ του χωριού. Πέραν δεξιά του Αγίου Δημητρίου και πάνω από τον Λάκκο Τούμπα. Στη θέση μια καρυδιάς σκότωσαν μια αρκούδα. Είναι ιδιοκτησία των Νουτσαίων.

Ασβεσταριά

Δύο τοποθεσίες. α) Η μια Δυτικά του χωριού και πάνω από τον Άγιο Αθανάσιο στα Τατσαίκα χωράφια κοντά στο χείμαρρο. Από εκεί

έβγαλαν την ασβέστη για το σχολείο. β) Η άλλη παλιότερη βρίσκεται αριστερά από τα σιάδια της Γαβριλαΐνας στα Ρόγγια.

Βαθύλακκος

ΝΑ του χωριού πιο κάτω από το Κεχρί. Στενό και βαθύ ποτάμι του οποίου το όνομα απλώθηκε και στη γύρω περιοχή.

Βαρτζιομπάν - Βουνό ταπεινό

Δυτικά του χωριού. Σύνορο με την Αλβανία. Ιστορικό βουνό με υψόμετρο 1640 μ. Στρατιωτικά λέγεται Πτέτσιου. Για το βουνό αυτό ο τότε επί δεκαετίαν μουχτάρης **Κωσταντής Χρήστου** με συνεργάτη τον εξάδελφό του **Νικόλα Γιάννη Νούτσο(η)** έκαμε σκληρούς αγώνες για να μη γίνει τσιφλίκι των Αλβανών Μπέηδων. Γι' αυτό η Κοινότητα του εδώρισε το Λιβάδι του Κωσταντή. Άλλα και επί των ημερών μας είχε γίνει το μήλο της έριδος των κτηνοτρόφων Κώτσια, Μάμου, Μπέλου. Γι' αυτό διενεμήθη στους κατοίκους το 1935 κι έγινε ιδιόκτητα χωράφια. Βαρτζιομπάν θα πει στα αρβανίτικα μνήμα του τσοπάνη (βλάχου). Εκεί ένας μπέης από το χωριό Πόντα έστειλε δυο τσιράκια του και σκότωσαν ένα τσομπανόπουλο που αγαπούσε την κόρη του, περί το 1820 περίπου. Το μνήμα του διασώζεται μέχρι σήμερα. Υπάρχει και σχετικό δημοτικό τραγούδι. Το Βαρτζιομπάνι φημίζεται για το τσάι του.

Βρωμονέρι

Νοτίως του χωριού πάνω από τις Γκορτσιές που είναι η διασταύρωση των δρόμων προς τον Αϊ - Λιά και Αγριοβανίδα. Ονομάστηκε έτσι από τη μυρωδιά του υδροθείου που αναδύει (μήπως και υδρογονανθράκων;). Λέγεται και Μότσιαλη της Τσιουκάλως.

Βρύση του Ιζερού

Νοτιοδυτικά του χωριού, στη Μότσιαλη του Ιζερού. Το νερό σίζει (είναι πολύ κρύο).

Βρος ή βιρός

Νοτιοδυτικά του χωριού και πάνω αριστερά από τον Ιζερό. Λέξη σλαβική εκ του βίρα που σημαίνει πηγή, εκροή, ανάβρα. Λόγω των πολλών πηγαίων υδάτων το μέρος ξεκόβει και επιδρά μέχρι το χωριό.

Βρύση της Νάσαινας

Πάνω από το Στάλο προς το Βαρτζιομπάνι.

Βρύση του Λάζου

Νότια του χωριού, κάτω από τον Ιζερό 300 περίπου μέτρα. Στο δρόμο προς τον Αϊ - Λιά στο χείμαρρο πιο κάτω από το μονοπάτι. Κατασκευάστηκε από τον κλεφταρματωλό Λάζο.

Βρύση της Τσούραινας

Δυτικά του χωριού στα Κλενάδια, κοντά στο ντεμπόζιτο. Το παλιό κτηματολόγιο αναφέρει «εις λαιμόν εις την βρύσην της Τσούραινας» εννοώντας αριστερά του λαιμού στα Κλενάδια. Η Τσούραινα ήταν η μάνα της Κοτούλαινας και αδελφή του Δημήτρη Νάσιου. Ο άνδρας λεγόταν Τσιούρας.

Βρύση Λαζείκη

Νότια του χωριού στο δρόμο από τις Γκορτσιές για την Αγριοβανίδα.

Βρύση Χολεβέικη

Δυτικά του χωριού στα Κλενάδια επάνω. Έχουν κτήματα οι Χολεβαίοι από το Γιάννη και Νάσιο Κόττα (Κώστα) Χολέβα.

Βρύση του Μήτρου Τσεπέλη

Βρίσκεται στην Κάτω Τζιούμα, λίγα μέτρα πάνω από το δημόσιο δρόμο. Τη σκάλισε ο λιθοξόος **Μήτρο Τσεπέλης**.

Βρύση του Κόσυβα

Άγνωστο πού βρίσκεται. Το νερό της ήταν τόσο κρύο που ήπιε νερό ένα ζώο και ψόφησε.

Βρύση του Μπέλου

Δυτικά του χωριού, στο Βαρτζιομπάν. Κατασκευάστηκε από τον κτηνοτρόφο Μπέλο.

Βρύση της Τσίνης (Ευφροσύνης) της Νάσαινας

Βρίσκεται πάνω από το Στάλο, στις κουμπλιές του Παπαγιάννη, Δυτικά του χωριού.

Γκόλιο Βουνό περήφανο

Δυτικά του χωριού και πάνω από το λιβάδι. Έχει υψόμετρο 1940 μ. Η γυμνή κορυφή του βουνού είναι σύνορο των χωριών Ασημοχώρι,

Βούρμπιανη και Πυρσόγιαννη. Λέξη σλαβική εκ της λέξεως Γκολν = γκόλιο, γυμνό.

Γεφύρι μεγάλο

Στις τυλίχτρες (κλείχτρες). Συνδέει το χωριό με το Ζουμπάνι.

Γκορτσιές

Αριστερά του Αϊ Λια, πάνω από το βρωμονέρι. Υπάρχουν αγρογκορτσιές. Λέξη αλβανική.

Γκούβες

ΝΔ του χωριού. Περιοχή κτηματική κάτω από τις Μπούρντες. Εκ της αλβανικής λέξεως γκουβέρ που θα πει κοίλωμα ή της βλάχικης γουβάς που θα πει στόμιο, άνοιγμα. Πήρε την ονομασία αυτή διότι το μέρος είναι γκούβα από το χωριό, δηλαδή χωμένο, αόρατο, βαθουλωτό.

Γκρεμποστάνα (γκρέμπια - στάνη)

Ανατολικά του χωριού. Κάτω από τον Κυπαρίκου και αριστερά απέναντι από τις ποταμιές. Η λέξη προέρχεται από τη σλαβική λέξη γκρέμπαν που σημαίνει τον τραχύ, αμμώδη και απότομο τόπο που ήταν πριν καλλιεργηθεί (γκρέμπια). Επίσης η λατινική λέξη γκράβις ή λατινογενής λέξη των βλάχων έχει την ίδια έννοια. Προφανώς υπήρχε στάνη κτηνοτρόφων. Έχουν κτήματα κυρίως οι Χρησταίοι, Γεωργακαίοι, Πασίγια, Λάζος, Τσίμος κ.λπ. Γκρείμπους στα αγγλικά λένε τα σταφύλια.

Δερβένι

Έχομε τρεις στενωπούς που λέγονται ντερβένια και αρχίζουν από το Σιαγμένο και τραβούν για το Λιβάδι και Βαρτζιομπάνη. Τα τρία δερβένια βγαίνουν το ένα στο Λάκκο του Πιτούλη, το μεσαίο στα «κούτσουρα» και το άλλο στο Γκόλιο. Η λέξη είναι τούρκικη και σημαίνει μονοπάτι στο πυκνό δάσος.

Εικόνισμα

Α) Υπήρχε ένα παλιό κάτω από τον Άγιο Σπυρίδωνα, στην αρχή της κατηφόρας προς τις Λαζινιές και Άγιο Δημήτριο.

Β) Παλιό επίσης υπάρχει πάνω από τις Μπούρντες στο χτένι του Ιζερού που αργότερα ονομάστηκε εικόνισμα του Σωκράτη (Γιαννούλη) επειδή εκεί έμεινε για να αναρρώσει ο ως άνω εξαίρετος Σωκρά-